

EPİDEMİYOLOJİK ARAŞTIRMA AŞAMALARI

EPİDEMİYOLOJİK ARAŞTIRMA AŞAMALARI

- **I. AMAÇ VE VERİ TOPLAMA**
- Epidemiyolojik bir araştırmanın ilk aşaması problemin ortaya konulması ve amacın belirlenmesidir.
- Daha sonra, amaca yönelik verilerin toplanma aşaması gelir.
- Bilgi toplama aşamasında veri kaynakları, bilginin yapısı ve veri toplama şekilleri (örnekleme) gibi kriterleri dikkate almak gerekir.

Araştırmanın Amacı ve Tasarımı

- Bir araştırma yapılmadan önce araştırma önceliklerinin bilinmesi gerekir.
- Araştırma konuları genellikle popülasyonda problem oluşturan hastalıklardan seçilir.
- Hastalık nedenlerinin diğer faktörlerle ilişkilerinin, hastalığın yayılması-bulaşmasına yönelik çalışmalar yapılır.
- Araştırma alanını belirlemek için daha önce yapılmış çalışmaların (literatür verilerinin) bilinmesi önceliklidir.

EPİDEMİYOLOJİK ARAŞTIRMA AŞAMALARI

Araştırmanın Amacı ve Tasarımı

- Literatür bilgileri incelenerek, daha önce yapılan bir çalışma tekrar edilmemeye çalışılır,
- Çalışmalardaki aksaklıklar, hatalar ve yetersizlikler saptanarak, planlanan çalışma için en uygun yol çizilir.
- Çalışma planlanırken verilerin hangi kaynaklardan ve ne şekilde toplanacağı göz önüne alınarak, hedeflenen amaca en uygun olan en ucuz, veri kaynağı veya veri toplama yolu seçilir.

EPİDEMİYOLOJİK ARAŞTIRMA AŞAMALARI

Araştırmanın Amacı ve Tasarımı

- Bu değerlendirmeleri yapmak için şu sorular sorulabilir:
  1. **Problem araştırmaya değer mi? Evet / Hayır**
  2. **Problemi açıklayabilecek veriler mevcut mu? Evet / Hayır**
  3. **Bu çalışmayı yapmak için yeterli bilgi kaynağı var mı? Evet / Hayır**

EPİDEMİYOLOJİK ARAŞTIRMA AŞAMALARI

Araştırmanın Amacı ve Tasarımı

- Hedeflenen bir amaç için kurulacak epidemiyolojik bir hipotez şu unsurları içermelidir :
  1. Çalışılacak Populasyon
  2. Dikkate alınacak determinantlar
  3. Dikkate alınacak hastalık veya hastalıklar
  4. Determinantların hastalık sıklığı üzerindeki etkisi
  5. Biyolojik mantık

EPİDEMİYOLOJİK ARAŞTIRMA AŞAMALARI

- **1. Çalışılacak populasyon :**
- Problem içeren populasyonun sınırları ve özellikleri belirlenerek hedef populasyon oluşturulur.
- Pratikte hedef populasyon yerine onu yansıtacak özellikte seçilen örnek bir populasyonda çalışma gerçekleştirilir.
- Hedef populasyon içindeki farklı gruplarda değerlendirmeler yapılması gerekebilir.

EPİDEMİYOLOJİK ARAŞTIRMA AŞAMALARI

- **2. Dikkate alınacak determinantlar :**
- Çalışmada kullanılacak hastalık determinantlarının saptanmasında, özellikle stres, iklim ve bakım gibi çevresel belirleyicilerin hastalık oluşumuna etkilerinin ne oranda olduğu araştırılabilir.
- Bu determinantlar nasıl ölçülür, Bu ölçüm yöntemlerinin avantaj ve dezavantajları nelerdir?

EPİDEMİYOLOJİK ARAŞTIRMA AŞAMALARI

Araştırmanın Amacı ve Tasarımı

- **3. Dikkate alınacak hastalık veya hastalıklar :**
- Çalışılacak popülasyonda belirlenen hastalıktan etkilenen hayvanlar tespit edilmelidir.
- Hastalıkların teşhisi sadece klinik belirtilere göre yapılacak ise, kullanılacak teknik büyük önem taşır.
- Saptanan klinik belirtilerin yorumlanmasında laboratuvar teşhisinden yararlanılacak ise yeterli donanım sağlanmalıdır.
- **4. Determinantların hastalık sıklığı üzerindeki etkisi :**
- Determinantlar etkilerini genellikle hastalıktan önce gösterdiklerinden, retrospektif çalışmalarda determinantların etkilerini belirlemek oldukça güçtür.

EPİDEMİYOLOJİK ARAŞTIRMA AŞAMALARI

Araştırmanın Amacı ve Tasarımı

- **5. Biyolojik mantık :**
- Epidemiyolojik yaklaşımda hastalık verileri üzerindeki ilişkiler, özellikle neden ilişkileri kurulmaya çalışılır.
- Kurulan ilişkinin biyolojik anlamda mantıklı olması gerekir.
- Hipotez kurulurken, hastalığı en basit şekilde tanımlayan ve komplike olmayan veriler dikkate alınmalıdır.

EPİDEMİYOLOJİK ARAŞTIRMA AŞAMALARI

Verilerin Niteliği

VERİLERİN NİTELİĞİ

- Epidemiyolojik araştırmalarda, kullanılacak verilerin niteliğini belirleyen kalitatif (hastalık tanımı) ve kantitatif (ölçüm, sayım) veriler için kullanılacak çeşitli ölçütler bulunmaktadır.
- ***Hastalık ismi ve sınıflaması :***
- Epidemiyolojik araştırmalarda kullanılan veriler öncelikle bir hastalık ismi içerir.
- Hastalık ismi ise hastalığın sınıflandırılma şekli ile ilişkilidir.

EPİDEMİYOLOJİK ARAŞTIRMA AŞAMALARI

Verilerin Niteliği

- Hastalıklar dört açıdan sınıflandırılabilir:
  1. Spesifik nedene göre : *kolibasillosis*,
  2. Lezyonlara veya bozulan fonksiyonlara göre : *hepatitis*
  3. Açığa çıkan klinik belirtilere göre : *tortikollis*
  4. Eponimlere göre : *Marek hastalığı, Rick valley fever*,
- Epidemiyolojik araştırmalarda hatalı sınıflamanın sakıncaları; **elde edilen sonuçların olumsuz etkilenmesi, yanlış sonuçlara varılması ve koruma-kontrol programlarının masraflı hale getirilmesi** olarak ifade edilebilir.

EPİDEMİYOLOJİK ARAŞTIRMA AŞAMALARI

Verilerin Niteliği

A

Spesifik neden

(*Brucellosis*)

Lezyon

(*Plasentitis*)

Problem

(*Abortus*)

EPİDEMİYOLOJİK ARAŞTIRMA AŞAMALARI

B

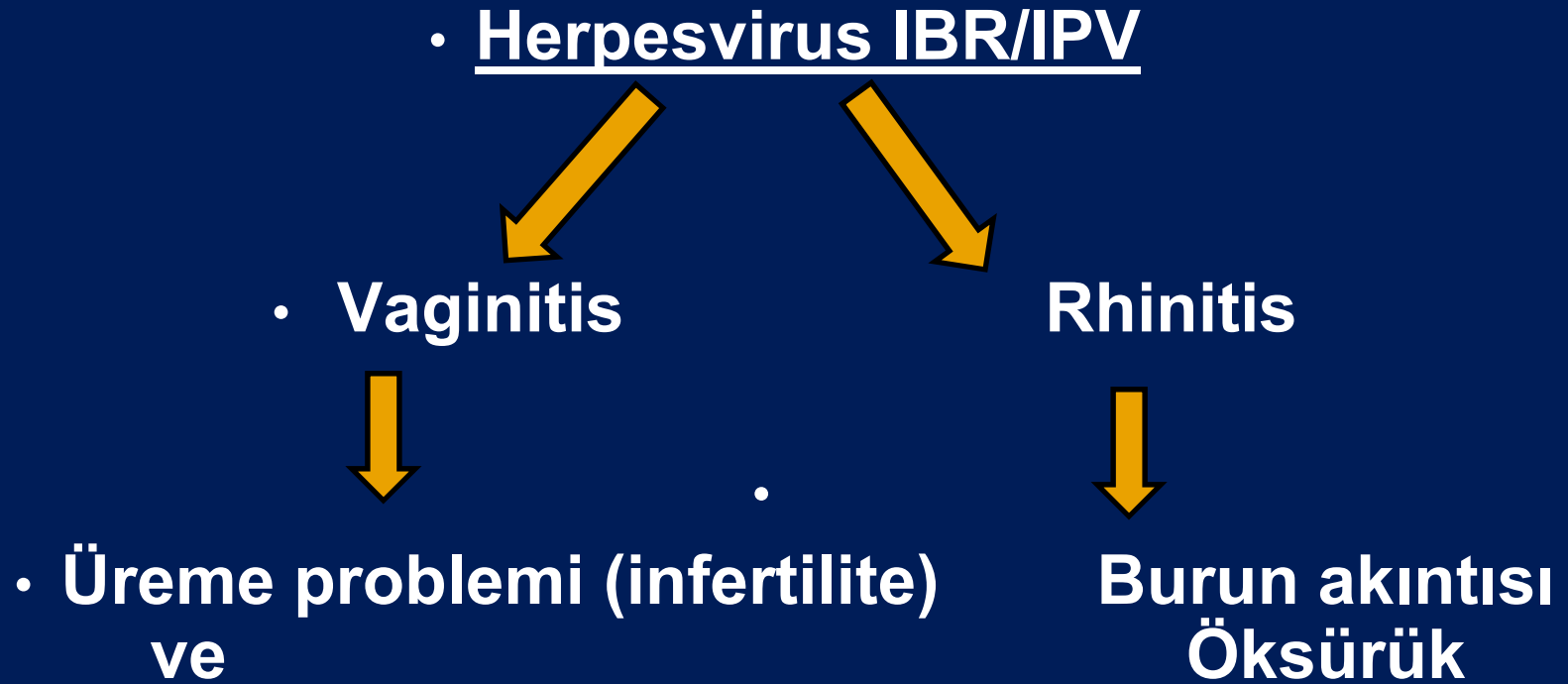
Verilerin Niteliği

EPİDEMİYOLOJİK ARAŞTIRMA AŞAMALARI

Verilerin Niteliği

EPİDEMİYOLOJİK ARAŞTIRMA AŞAMALARI

Verilerin Niteliği

- Epidemiyolojik çalışmalar sonrası elde edilen verilerde aranacak özellikler :
- **Doğruluk** : Bir verinin gerçeği ne derece yansıttığının ölçütüdür (**Örneğin:** *Vücut ağırlığı: 50 kg*)
- **Ayrıntı** : Verinin ayrıntı düzeyini veya detayını belirten bir ölçüttür (**Örn:** 50 veya 50.450 kg.
- **Örn:** *Salmonellalar tarafından oluşturulmuş enteritis, S. enetritidis, bakteriler, virusler-teşhiste önemli-klinik, bakt, serolojik vs)*
- **Kesinlik** : Ayrıntı ile eş anlamlı olarak veya istatistiksel olarak bir seri ölçümdeki tutarlılığı belirtmek için kullanılır.

Güvenilirlik : Diagnostik bir test **tekrarlandığında** sürekli aynı sonuçları verirse güvenilir olarak ifade edilebilir.

Örneğin: *Brucellozis – iki CFT ölçümü sonrası titre yine 1/40*

Geçerlilik : Bir diagnostik test belirli bir hastalığı teşhis etmek için yeterli ise, bu testten elde edilen veriler de geçerlidir.

“Bir verinin geçerliliği **hastalığa ve kullanılan diagnostik teste göre de değişebilir**”

Örneğin: *Femur kırığı - fiziksel muayene;*
Diabetes mellitus - idrar/kan tahlili;

Enteritis – Normal besiyeri - E. Coli veya Campylobacter jejuni

Bir diagnostik testin değeri, güvenilirliği ve geçerliliği ile ölçülür.

EPİDEMİYOLOJİK ARAŞTIRMA AŞAMALARI

Verilerin Niteliği

- **Özgüllük (spesifite) ve Duyarlılık (sensitivite)**
- Epidemiyolojik araştırmalarda, olayların (teşhis-diagnoz) doğru olmadıkları halde doğru veya tam tersi olarak yorumlanması hastalıkların yanlış teşhisine neden olur.
- **Örneğin:** hepatit olmadığı halde bir hastaya hepatit teşhisi konulursa, genellikle bu durum teşhis hatası ve yetersizliğinden dolayı **yanlış pozitiflik** olarak ifade edilir.
- Buna karşılık hepatit olduğu halde teşhis edilemeyen bir hastanın durumu da **yanlış negatiflik** olarak tanımlanır.

EPİDEMİYOLOJİK ARAŞTIRMA AŞAMALARI

Verilerin Niteliği

- **Özgüllük (spesifite) ve Duyarlılık (sensitivite)**
- Böyle hatalar genellikle, teşhis kriteri olarak sadece klinik semptomlar kullanıldığında görülür.
- Ayrıca laboratuvar teşhislerinde yanlış testlerin kullanılması, ölçüm ve değerlendirme hataları da yanlış sonuç alınması sonrası hatalı gruplamaya neden olabilir.
- **Teşhiste kullanılan kriterlerin geçerliliği**, teşhis yönteminden bağımsız ve geçerli bir kriterden elde edilen bulguların karşılaştırılması ile saptanabilir.
- Bu şekilde bir teşhis kriterinin veya testin duyarlılığı ve özgüllüğü ölçülebilir.

EPİDEMİYOLOJİK ARAŞTIRMA AŞAMALARI

Verilerin Niteliği

Test Sonucu	Gerçek Durum	
	Hasta	Hasta değil
Hasta	a	b
Hasta Değil	c	d

a: Gerçek Pozitif

b: Yanlış Pozitif

c: Yanlış Negatif

d: Gerçek Negatif

• **Sensitivite** : $a / a+c$

• **Spesifite** : $d / b+d$

EPİDEMİYOLOJİK ARAŞTIRMA AŞAMALARI

Verilerin Niteliği

- **Duyarlılık (sensitivite) :**
- Testte saptanan gerçek pozitiflerin oranıdır.
- Testteki gerçek pozitiflikler = (a),
- Yanlış negatifler = (c) olsun
- Sensitivite (Duyarlılık) = $a / a+c$
- **Bir testin sensitivitesinin yüksek olması; o testte gerçek pozitifliklerin yüksek oranda saptandığını; düşük olması ise gerçek pozitiflikleri düşük düzeyde belirlediğini gösterir.**

EPİDEMİYOLOJİK ARAŞTIRMA AŞAMALARI

Verilerin Niteliği

- **Özgüllük (spesifite) :**
- Bir testte saptanan gerçek negatiflerin oranıdır.
- Testteki gerçek negatifler = (d),
- Yalancı negatifler = (b) olsun.
- Spesifite (Özgüllük) = $d / b+d$
- **Bir testin spesifitesinin yüksek olması; testin hatalı teşhis yapma ihtimalinin az olduğunu, düşük olması ise hatalı sonuçlar verebildiğini gösterir.**

EPİDEMİYOLOJİK ARAŞTIRMA AŞAMALARI

Verilerin Niteliği

- Sapma (bias)
- Epidemiyolojik bir araştırmanın tasarlanması, yürütülmesi ve analizinde yapılacak sistemik bir hata (veya sapma), çalışma sonuçlarını geçersiz hale getirir.
- *Bu sapmalar çeşitli nedenlerden kaynaklanabilir :*

1. Yanlış ilişkiden doğan sapmalar : Hastalık oluşumunda rol oynayan faktörler arasında yanlış ilişkiler kurulmasından kaynaklanabilir.

Bir hastalıkla ilişkili iki faktör birbirleriyle de ilişkili görülebilir ve bu durum araştırmadan elde edilen sonuçları yanlış yönlendirir. *Örn: koyunlarda çiçek aşısı – abortuslar.*

EPİDEMİYOLOJİK ARAŞTIRMA AŞAMALARI

Verilerin Niteliği

- 2. Kişisel görüşten doğan sapmalar :** Araştıracının bulguları değerlendirirken veya sunarken duygusal davranıp kişisel görüşlerinin etkisinde kalabilir.
- 3. Ölçüm sapmaları :** Yetersiz ölçüm yapmaktan veya geçersiz teşhis yöntemi kullanmaktan ileri gelebilir. Ayrıca, hayvanların hastalıklarının yanlış sınıflandırılmasından da kaynaklanabilir.
- 4. Seçimden ileri gelen sapmalar :** Çalışma için seçilen hayvanların seçilmeyenlerden farklı karakterlere sahip olması halinde ortaya çıkar.

Örneğin: *Anthrax'ın prevalansını saptamak için mezbahadaki hayvanların seçilmesi.*

i n v e n t